

Jog & Fegyver

Az előző évben befejeztük a jogszabályok magyarázatát és értelmezését a polgári lőfegyverek vonatkozásában, így itt az ideje, hogy teret szenteljünk a szolgálati lőfegyverek használatára vonatkozó szabályok ismertetésének. Ennek több praktikus oka is van, mely a sorozatból világosan ki fog derülni, de ne vágjunk a dolgok elé.

A sorozatban szerepelni fognak a honvédség, határőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség, büntetés-végrehajtási testület, fegyveres biztonsági őrőség, természetvédelmi őrőség, vadőrök, mező- és hegyőrök, valamint a titkosszolgálatok tagjainak lőfegyverhasználatára vonatkozó szabályok. Elsősorban azt érdemes megfigyelni, hogy a fenti szervek tagjainál a lőfegyverhasználat fogalma sokkal szűkebb körű, mint a polgárok esetében. Általánosságban elmondhatjuk, hogy a jogszabályok kizárólag a szándékosan leadott, személyre irányuló célzott lövést tekintik annak, míg bizony a polgári fegyvertartók esetében minden leadott lövés lőfegyver használatnak számít. A jogszabályok általában széles körben és minden esetben több szinten szabályozzák a lőfegyver használatát. A sorozatot a fegyveres erőkkel kezdjük, a testületekkel folytatjuk, majd ezután következnek az egyéb rendvédelmi szervek, őr- és egyéb szolgálatok.

A fegyveres erőkre vonatkozó szabályok

A honvédelemről szóló 1993. évi CX. tv. A hadköteles katonával szemben alkalmazható kényszerítő eszközökről szóló 149/1996 (IX. 27.) Korm. rendelet. A katonák szabadságvesztésének végrehajtásáról szóló 1/1979 (VIII. 25.) HM-IM együttes rendelet. A fegyveres erők szolgálati Szabályzatáról szóló 6/1987 (X. 15.) HM rendelet (melyet kiadása óta mintegy 16 alkalommal módosítottak). A határőrizetről szóló 1997. évi XXXII. tv. és a végrehajtására kiadott 66/1997 (XII. 10.) BM rendelet. A fegyveres erőkön belül a honvédség sajátossága - és a jogszabály ismertetést velük kezdjük -, hogy legfontosabb funkciója háború esetén következik be, melyre vonatkozóan konkrét szabályok nincsenek. A honvédelmi

törvény tartalmaz szabályokat rendkívüli és szükségállapot, valamint vészhelyzet idejére, de a hadiállapotról vonatkozó tevékenységet már a kiadott parancsok irányítják. A fegyveres erők békeidőszakban - a cél eléréséhez feltétlenül szükséges mértékben - törvényben meghatározott feltételek szerint fegyvert vagy más kényszerítő eszközt alkalmazhatnak:

- a) Őr-, ügyeleti, futár vagy más fegyveres szolgálat ellátása során az őrzött létesítmény, személyek vagy tárgyak biztonságát veszélyeztető támadás esetén, továbbá a létesítménybe történő jogellenes behatolás esetén.
- b) A fegyveres erők létesítményeit vagy az általuk őrzött létesítményt ért, a létesítmény biztonságát veszélyeztető, az a) pontban említett szolgálati személyek által el nem hárítható támadás esetén.
- c) Katonai rendészeti szolgálatban a rendészt ért támadás, illetve a jogszerű intézkedéssel szembeni tetteles ellenállás esetén.
- d) Fogoly őrzésére irányuló szolgálatban, ha a fogoly az őrt megtámadja, vagy szökést (kitörést) kísérel meg.
- e) Az alkotmány 19/E § szerinti váratlan külső fegyveres támadás esetén a rendkívüli állapot vagy szükségállapot kihirdetésére vonatkozó döntés meghozataláig.

A határőrség feladatkörében a rá vonatkozó törvényben és más jogszabályban meghatározottak szerint a fent felsoroltakon kívül is jogosultak fegyver vagy más kényszerítő eszközök alkalmazására. Egy polgári rész is figyelmet érdemel a honvédelemről szóló törvényből a rendkívüli állapot, szükség állapot és vészhelyzet idejére alkalmazandó részletes szabályok közül:

218. §. Korlátozható illetve megtiltható:

(2) az ország egész területén vagy bármely részén

- a) megtiltható a vadászat, valamint a vadász- és sportlövő fegyverek tartása, cseréje, fegyver- és lőszerárúsítása, vadászati és sportcélra történő behozatala, valamint a nem katonai célú lőterek használata,
- b) elrendelhető a polgári felhasználású lőfegyverek beszolgáltatása, összegyűjtése és biztonságba helyezése.

A 149/1996 (IX. 27.) Korm. rendelet meghatározza már azt is, hogy valójában mi a fegyverhasználat.

Ide kívánkozik mindenképpen egy megjegyzés: a korábbi szolgálati szabályzat, az Ált./20 még

úgy szabályozta ezt a kérdést, hogy „előjáró fegyverhasználata az alárendelttel szemben”. Ezt a szabályozást a reformok keretében töröltek, és csak későn vették észre a jogalkotók, hogy fürdővízzel együtt a gyereket is kiöntötték, így aztán ezen kormányrendelet igyekszik kitölteni a kialakult űrt. Pedig a korábbi szabályozás is tökéletes volt, hiszen úgy szólt, hogy „fegyvert használhat az előjáró azon alárendeltjével szemben, aki a harci parancsot nem teljesíti, pánikot kelt vagy fosztogat”. Ez gyakorlatilag a helyszínen történő agyonlövést jelentett nem kevés pedagógiai célzattal, de mindenképpen évszázados hadi tapasztalok alapján.

Sajnálatos módon sokan ezt a szabályozást burkolt halálbüntetésnek vélelmezték és alkotmányossági alapon történt a törlése. Pedig azt nem árt tudni, hogy a halálbüntetés abszolút tilalmával szinte egyedülállóak vagyunk Európában - sem békében, sem háborúban, sem civilvel, sem katonával szemben nem alkalmazható -, ugyanis a legtöbb ország nagyon bölcsen hadiállapot idejére katonával szemben jelenleg is alkalmazhatónak tartja ezt a kivételesnek mondható büntetési nemet, és sok esetben a rögtöni végrehajtást is a parancsnok kezébe teszi le.)

7. § „Lőfegyverhasználat a katonának az a tevékenysége, ha a szolgálati feladatának ellátása során - saját elhatározásából vagy parancsra - ember megsebesítése vagy életének kioltása végett a 8. § (1) bekezdésében meghatározott esetekben lőfegyverből célzott lövést ad le”.

8. § (1) A hadköteles katonával szemben lőfegyver használható:

- a) Az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítására.
- b) A testi épséget súlyosan veszélyeztető, közvetlen támadás elhárítására.
- c) Lőfegyver, robbanóanyag (robbantószerkezet) vagy azt magában foglaló haditechnikai eszköz, illetőleg az élet kioltására vagy élőerő harcképtelenné tételére rendszeresített más anyag erőszakos megszerzésére irányuló cselekmény megakadályozására.
- d) Bűncselekmény lőfegyverrel, robbanóanyaggal (robbantószerrel) vagy az élet kioltására alkalmas más eszközzel való elkövetésének megakadályozására.
- e) Szándékos emberölés, az állam elleni (Btk. X. fejezet) vagy az emberiség elleni (Btk. XI. fejezet) bűncselekményt elkövető elfogására.
- f) A fogva tartott (elfogott, őrizetbe vett, előzetes letartóztatott, elítélt, a fogság fenytését töltő) szökésének, kitörésének vagy erőszakos kiszabadításának megakadályozására.

- g) A közveszély okozás (Btk. 259. §) a terrorcselekmény (Btk. 261. §) elkövetésének megakadályozására, vagy megszakítására.
- h) A fegyver vagy más veszélyes eszköz letételére irányuló felszólítás eredménytelensége esetén, ha a magatartás a fegyver vagy más eszköz ember elleni közvetlen felhasználására utal.
- i) Ezzel kapcsolatosan csak annyit, hogy az a)-b) pontok a jogos védelem, a c)-h) pontok a végszükség büntetőjogi fogalomkörébe tartoznak, kivéve e)-f) pontokat, melyet a bűnüldözéshez fűződő érdek motivál.

A lőfegyver használatát meg kell előznie:

- a) az engedelmességre való felhívásnak,
- b) más személy segítségül hívásának,
- c) egyéb kényszerítő eszköz alkalmazásának,
- d) figyelmeztetésnek, hogy fegyverhasználat következik.
- e) figyelmeztető lövésnek.

A lőfegyver használatát megelőző intézkedések részben vagy teljesen mellőzhetők, ha az adott körülmények között megtételükre már nincs idő és a késedelem az elhárítani kívánt veszély vagy eredmény reális bekövetkezésével járhat. A lőfegyver használata során lehetőleg kerülni kell az emberi élet kioltását.

Tilos a lőfegyvert használni

- Megtorlásként.
- Ha annak indoka már megszűnt.
- Ha a támadás elhárítása tárgyra vagy állatra leadott lövéssel is elérhető.
- Ha olyan személy életét vagy testi épségét is veszélyeztetné, akivel szemben a fegyverhasználat feltételei nem állnak fenn.

Tehát a fenti szabályok a ténylegesen katonai (hivatásos, szerződéses, sorozott, tartalékos, póttartalékos) szolgálatukat töltekkel szembeni lőfegyverhasználat szabályai. Általánosságban a katona lőfegyver használatát a szolgálati szabályzat (Ált./6) határozza meg kötelező jelleggel. (Megfigyelhetjük, hogy míg a fentiekben ismertetett jogszabályok a „használható” kifejezést tartalmazzák, addig a következőkben fegyverhasználati köteleességet ír elő a szabályzat.) Fegyverhasználat a fegyvernek személy elleni alkalmazását jelenti, nem

fegyverhasználat a figyelmeztető, illetőleg a nem személyre irányuló lövés. Az őrszolgálatban álló katona az őrség elhelyezési körletében az őrparancsnoka, járőrben a járőrparancsnoka parancsára, felállítási helyén pedig saját elhatározásából használhat fegyvert.

A felállított őr köteles fegyverét használni, ha:

- a) őt magát, vagy az általa őrzött személyt támadás éri vagy annak közvetlen veszélye fenyegeti,
- b) az őrhelyet, a szomszédos őrhelyet, az őrzött létesítményt stb. támadás éri vagy annak közvetlen veszélye fenyegeti,
- c) az őrhely felé közeledő vagy az őrzött objektumba behatoló személy a felszólításra nem áll meg,
- d) az általa feltartóztatott vagy kíséretére bízott személy (fogoly) szökik,
- e) a fogdában őrzött fogoly kitör vagy megkísérli a kitörést.

Az ügyeleti szolgálatot teljesítő katona a fegyverhasználatot megelőző intézkedése eredménytelensége esetén köteles fegyvert használni, ha:

- a) Saját személyét, ügyeleti szolgálatot teljesítő társát, a rábízott objektumot vagy javakat támadás éri.
- b) Szolgálati helyiségbe vagy rábízott objektumba illetéktelen személy behatolást kísérel meg.
- c) A szolgálatának ellátásához szükséges, illetve rábízott eszközöket, okmányokat megsemmisítik, megrongálják, birtokba veszik, vagy ezeket megkísérlik.
- d) Az általa feltartóztatott személy a felszólítás ellenére a helyéről eltávozik.

A futárszolgálatot teljesítő katona más intézkedés eredménytelensége esetén köteles fegyvert használni, ha:

- a) Őt magát vagy futártársát támadás éri.
- b) A rábízott futárküldeményt megszerzik, illetőleg megszerzését vagy megsemmisítését megkísérlik.

A jogszabályok a jogos védelmi helyzetben vagy végszükség esetén általában megengedik a lőfegyver használatát, azonban a szolgálati érdek ilyen esetekben az önvédelem jogát kötelességgé teszi, melyről a szolgálati személy bűncselekmény elkövetése nélkül nem mondhat le, vagyis az a szolgálati személy, aki a saját védelme érdekében a lőfegyver

használatát indokolatlanul elmulasztja, elköveti a kötelességszegés szolgálatban büntettét. Btk. 348. § (2) bek. ugyancsak jogos kérdésként merül fel, hogy miért pont az őrszolgálatban levő személy fegyverhasználati jogosultsága a legszélesebb és jár kevesebb megkötöttséggel, illetve kötelező előzetes feltétellel. A magyarázat egyszerű: míg a többi „csak” szolgálati feladat, addig az őrszolgálat, jogszabályban deklaráltan is, „kötött formájú harc feladat”.

A katonai büntetés-végrehajtási intézet beosztottja fegyvert használhat:

- a) Az elítélt szökésének megakadályozására, illetőleg a megszökött elítélt elfogására.
- b) Az élet, a testi épség vagy személyes szabadság megvédésére.
- c) A katonai bv. intézet, az ahhoz tartozó létesítmények, eszközök, járművek ellen intézett támadás vagy ezeket közvetlenül fenyegető cselekmény elhárítására.
- d) Az elítélt kiszabadítást célzó támadás elhárítására.
- e) Az elítéltek zendülésének megakadályozására.
- f) Fegyver jogtalan megszerzésének vagy megtartásának megakadályozására.

A fegyverhasználatot megelőző rendszabályok itt is hasonlóak a szolgálati szabályban említetthez, azzal a különbséggel, hogy itt ezen jogszabály alapján akár a tömegbe is beelölhetnek, ugyanis a szabályozás kimondja, hogy a fegyverhasználatot meg kell előznie „csoportosulás esetén a feloszlítás más módon megkísérlésének”. *(Amelynek eredménytelensége esetén megnyílik az út a tömeggel szembeni fegyverhasználatnak, ami lehet, hogy a finnyásabb ízlésnek nem felel meg, de mindenképpen rendkívül praktikus, különösen, ha elég sűrűn állnak az elítéltek az őrszemélyzet által tűzzel lefogható területen. A polgári bv. intézetek esetében - mint későbbi számunkban látni fogjuk - ez a szabályozás sokkal korrektebb, szigorúbb, és megfelel az európai normáknak is.)*

A következő számunkban - tervek szerint - a határőrség, illetve a vám- és pénzügyőrség fegyverhasználatáról lesz szó.

Dr. Bokros Gábor
ügyvéd